

مقاله پژوهشی: تبیین عوامل مؤثر بر مشارکت زنان در هوشمندسازی شهر

[20.1001.1.33292538.1400.11.40.4.0](https://doi.org/10.1001.1.33292538.1400.11.40.4.0)

اکرم ناصری فر^۱، بهرام بیات^۲، منصوره نیکوگفتار^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۰۶

چکیده

هوشمندسازی یا هوشمند شدن زندگی جمعی از موضوعات فراگیر در عصر حاضر است که به دغدغه‌ای برای ساختارهای مدیریتی تبدیل شده است. در حوزه هوشمندسازی مشارکت مردمی در آن یکی از ضمانت‌های نیل به موفقیت ارزیابی می‌شود. هدف مقاله تبیین عوامل مؤثر بر مشارکت زنان در هوشمندسازی شهر در بحران کرونا است که با روش پیمایش و با جامعه آماری کلیه زنان هجده سال به بالای مناطق هفت و هشت تهران است که با روش نمونه‌گیری تعداد ۳۸۴ نفر انتخاب شده است. برای تبیین نظری موضوع و استخراج فرضیه‌ها از نظریه‌های مشارکت، سرمایه اجتماعی و جامعه شبکه‌ای بهره گرفته شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که متغیرهای شبکه‌های اجتماعی و سودمندانگاری هم به‌طور مستقیم و هم به شکل غیرمستقیم بر متغیر وابسته (هوشمندسازی) تأثیرگذار می‌باشند. متغیر اعتماد اجتماعی فقط به‌طور مستقیم بر متغیر وابسته (هوشمندسازی) تأثیرگذار است. همچنین تأثیر کل متغیر اعتماد اجتماعی بر متغیر هوشمندسازی شهر برابر ۰/۵۷۱ است و تأثیر کل متغیر شبکه اجتماعی بر متغیر هوشمندسازی شهر برابر ۰/۵۳۱ است و تأثیر کل متغیر سودمندانگاری بر متغیر هوشمندسازی شهر برابر ۰/۴۷۹ است.

کلیدواژه‌ها: هوشمندسازی، اعتماد، مشارکت، سودمندانگاری، شبکه‌های اجتماعی

۱. گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران دانشجوی دکتری.
۲. گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران بهرام بیات (نویسنده مسئول).
۳. گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، تهران، ایران منصوره نیکوگفتار مشاور.

۱. بیان مسئله

امروزه هوشمند شدن ابعاد مختلف زندگی بشر از موضوعات مبتلا به اکثریت جوامع بشری است که مورد توجه فراوان قرار گرفته است. بر اساس روند رسوخ و سیطره هوشمندی بر زندگی جوامع می‌توان از عصر هوشمند سخن به میان آورد که این مهم با خود ویژگی‌ها و الزامات بسیاری را برای بشر به ارمغان آورده و در آینده در سطح گسترده‌تری این ارمغان توسعه خواهد یافت.

یکی از موضوعات محوری هوشمندسازی و هوشمندشدگی در عصر حاضر هوشمند شدن شهرها و به‌ویژه کلان‌شهرها است که ضرورت ورود به آن از جمیع جهات اهمیت روزافزونی پیدا می‌کند. به نظر می‌رسد امکان تبادل اطلاعات بین اجزای شهر و شهروندان از ارکان اصلی عملیاتی کردن شهر هوشمند است. یکی از این ابعاد نقش مؤثر شهروندان (زنان) در شهر هوشمند نیز است و به موضوع چگونگی فراهم آوردن موقعیت بهره‌مندی بهتر در شهر هوشمند از یک زندگی سالم و باکیفیت برای شهروندان بالأخص زنان می‌پردازد.

شهر هوشمند نیازمند زیرساخت‌های فراوانی است و شهر باید آماده فرایند تحول بشود، اما تجربه همه کشورهایی که به شهر هوشمند دست یافته‌اند یا صحبت با نخبگان و اندیشمندی که در این حوزه تلاش‌های بسیاری داشته‌اند ما را به این نتیجه می‌رساند که شهر هوشمند نیازمند مشارکت همگانی نیز است، یعنی زمانی زیرساخت‌ها و پروژه‌های اجرایشده کارایی لازم را در شهر خواهد داشت که شهروندان و ساکنین شهر با این مقوله آشنا شوند و با فرهنگ شهرنشینی از نوع شهر هوشمند آن ارتباط مؤثری برقرار کنند.

مشارکت به گونه رفتار اجتماعی مورد نظر است چنانچه به نظر بسیاری از جامعه‌شناسان رفتار تحت تأثیر زنجیره عواملی ایجاد می‌شود که قصد و نیت تأثیرپذیر از گرایش‌ها و هنجارهای مرتبط با رفتارهای اجتماعی را دارد. در این رویکرد درنهایت عناصر فرهنگی جوامعی که می‌تواند بر مشارکت مؤثر واقع شود، مورد توافق قرار می‌گیرد.

در حوزه مشارکت یکی از عناصر پایه‌ای مشارکت، مشارکت زنان است که بنا به دلایلی این مشارکت به‌ویژه در حوزه‌های سیاسی به‌عنوان قالب کلاسیک مشارکت نقشی منفعلانه دارند؛ اما به نظر می‌رسد در حوزه‌های مدرن و نوین نقش مشارکتی زنان می‌تواند بسیار گسترده صورت گیرد. در نیمه دوم سال ۱۳۹۸ ایران دچار یک بحران بیماری شد (ویروس کرونا). مدارس، دانشگاه‌ها، مراکز خرید و مساجد و ... در آستانه سال نو و ایام اعتکاف در تمامی شهرها اعلام تعطیلی داشتند. بسیاری از کسب‌وکارها و فعالیت‌های اقتصادی و آموزشی به مشکل برخورد کردند و در این راستا آموزش مجازی و خرید فروش الکترونیکی مورد اقبال قرار گرفت. از این رو در تحقیق حاضر هوشمندسازی شهر با ضرورت بحران کرونا به‌عنوان حوزه‌ای در نظر گرفته شده است که مشارکت شهروند (زنان) یکی از ارکان رسیدن به شهر هوشمند است.

۲. مروری بر ادبیات موضوع

در تحقیقی با عنوان «نقش شبکه‌های اجتماعی موبایلی در زندگی زنان (مطالعه موردی: شهر رشت)» بیان نموده‌اند که در سال‌های اخیر، گسترش ضریب نفوذ اینترنت در کشور و عضویت در شبکه‌های اجتماعی از طریق گوشی‌های تلفن همراه رشد چشمگیری داشته است. به‌رغم همه‌گیر شدن شبکه‌های اجتماعی، حضور زنان در این شبکه‌ها و تأثیرات این شبکه‌ها بر زندگی آنان از منظر جامعه‌شناختی اهمیت دارد (علی‌خواه و همکاران، ۱۳۹۶).

و در تحقیق دیگر با عنوان «تئوری شهر هوشمند و ارزیابی مؤلفه‌های زیرساختی آن در مدیریت شهری مورد شناسی: شهرداری تبریز» نشان می‌دهند که آنچه یک شهر را به سمت هوشمندی پیش می‌برد، تنها استفاده از ابزار الکترونیک و سیستم ارتباطاتی آن شهر نیست؛ بلکه نحوه برنامه‌ریزی و استفاده از این ابزار در جهت ارتقای سطح کیفی زندگی شهروندان یک شهر است. هدف شهر هوشمند افزایش کیفیت زندگی شهری با رویکرد توسعه پایدار است. ایده ایجاد شهرهای هوشمند که بحث جدیدی در برنامه‌ریزی شهری است، در دو دهه اخیر مطرح شده و مؤلفه‌های آن به‌طور کامل مورد تعریف و شناسایی قرار نگرفته است. شهر هوشمند واقعیتی است که با توجه به گسترش روزافزون فناوری

اطلاعات در شهر و در راستای پاسخگویی به نیازهای جدید شهروندان به اطلاعات و امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در زندگی شهری آنان، پا به عرصه ظهور می‌گذارد. در این تحقیق آنچه یک شهر را به سمت هوشمندی پیش می‌برد، تنها استفاده از ابزار الکترونیک و سیستم ارتباطاتی آن شهر نیست، بلکه استفاده از این ابزار جهت ارتقای سطح کیفی زندگی شهروندان یک شهر است (روستایی و پورمحمدی، ۱۳۹۶).

در پژوهش دیگر تحت عنوان دولت و توسعه ناهموار در خصوص مشارکت در اجتماع بیان کردند که تدقیق در ویژگی‌های حکمروایی (مشارکت، توافق همگانی، کارایی و اثربخشی، پاسخ‌دهی، دربرگیرندگی، قانونمندی، شفافیت و پاسخگویی) گویای این است که سنگ بنای آن در مقیاس محلی و در اجتماع محلی است تا به تدریج در همبستگی و یکپارچگی اجتماعات به مقیاس کلان و حکومتی سرایت کند. این ویژگی‌ها در سطح کلان ملی قابل پایش نیست و با تمرکززدایی و پیگیری نهادهای مدنی در سطح محلی عملیاتی می‌گردد (اندی و تومانی، ۲۰۰۹).

«بررسی بسترها و موانع رشد شهر هوشمند در شهرهای میانی مطالعه موردی: شهر خرم‌آباد» را مطالعه کردند. پژوهش حاضر با هدف ارزیابی بسترها و موانع رشد شهر هوشمند در شهر خرم‌آباد به عنوان یک شهر میانی تدوین گردیده است، روش به کارگیری توصیفی - پیمایشی و مبتنی بر منابع اسنادی و کتابخانه‌ای است. نتایج حاصل از بررسی‌ها بر اساس دیدگاه پاسخگویان نشان می‌دهد مهم‌ترین پتانسیل‌های اعمال رشد شهر هوشمند در خرم‌آباد را می‌توان در شرایط بستری، ایجابی و مشوق‌ها دانست. شرایط کالبدی و محیطی شهر خرم‌آباد به عنوان پتانسیل بالقوه جهت رشد شهر هوشمند مطرح می‌گردند. در مقابل مهم‌ترین موانع اعمال سیاست رشد هوشمند در این شهر؛ شامل عواملی از قبیل نگرش‌های مدیریتی، نحوه توزیع کاربری‌ها (توزیع نامناسب آن‌ها)، وضعیت فرهنگی - اجتماعی و اقتصادی حاکم بر شهر است. باید عنوان نمود، دسترسی به فناوری‌های هوشمند می‌تواند نقش مهمی در بهبود وضعیت زندگی شهروندان

خرم‌آبادی داشته باشد. تحقق این امر، مستلزم پرداختن به موضوعات مهمی از قبیل تغییر در نظام برنامه‌ریزی، اعمال مدیریت صحیح شهری، توجه به زیرساخت‌ها و فرهنگ‌سازی است. (زین‌الدینی و همکارانش، ۱۳۹۳).

در پژوهشی با عنوان «نابرابری، اعتماد و مشارکت مدنی»، با استفاده از داده‌های ایالتی آمریکا در دهه‌های ۱۹۷۰، ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ به بررسی علت مشارکت افراد در اجتماعات مدنی پرداختند. آن‌ها چهار فرضیه اصلی را در این پژوهش آزمون نمودند: نابرابری موجب بی‌اعتمادی می‌شود؛ اثرات نابرابری بر مشارکت بیشتر به صورت غیرمستقیم و از طریق اعتماد است نه به صورت مستقیم؛ اعتماد تأثیر بیشتری بر انواع اجتماعی مشارکت مدنی دارد تا بر مشارکت سیاسی و تأثیر اعتماد بر مشارکت مدنی بیشتر از تأثیر مشارکت مدنی بر اعتماد است. این چهار فرضیه مورد تأیید قرار گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد که نابرابری موجب کاهش اعتماد تعمیم‌یافته می‌شود و قوی‌ترین تعیین‌کننده آن است (اسلینر و همکاران، ۲۰۰۳).

از بررسی‌های به عمل آمده در پیشینه تحقیق آنچه مشخص است این است که حضور شهروندان در استفاده از شبکه‌های اجتماعی و امکانات هوشمند دارای اهمیت قابل توجهی است؛ اما در مقاله نخست تنها حضور زنان بدون احصاء رفع نیاز آنان مطرح می‌شود یا دسترسی و آگاهی از نحوه استفاده یا اعتمادسازی و... لحاظ نشده است؛ بنابراین نقش و میزان مشارکت در تعاملات هوشمند در زنان در شهر تهران و شهر هوشمند مدنظر این پژوهش است. در این راستا، شهر الکترونیک هزینه‌های زیادی را متحمل می‌شود. از این رو اگر شهروندان آگاهی و اعتماد لازم را نسبت به برنامه هوشمندسازی شهر نداشته باشند، میزان مشارکت مطلوب آن‌ها تحقق نخواهد یافت.

۳. مبانی نظری

الف. نظریه مشارکت

در سده‌های اخیر و به‌ویژه در پی رنسانس و انقلاب صنعتی که تحولات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی عمده‌ای در جامعه بشری رخ داده و ساختار جوامع را متنوع و

دگرگون نموده است، تنها راه نیل به هدف‌های انسانی به‌ویژه توسعه امنیت و پایداری آن‌ها، مشارکت و همیاری گروه‌ها، قشرها، طبقات اجتماعی شناخته شده است. به نظر آرنشتاین مشارکت در عمل دارای سطوحی است؛ چراکه همه افراد به یک میزان در امور مختلف اجتماعی مشارکت ندارند. آرنشتاین به‌طور کلی سه سطح از مشارکت را در نظر گرفته است: (۱) عدم مشارکت، (۲) مشارکت غیرمستقیم و (۳) مشارکت مستقیم.

هر یک از این سطوح خود به چند سطح جزئی‌تر تفکیک می‌شود. آرنشتاین مبنای اصلی جهت تعیین سطوح مشارکت در یک جامعه را میزان توسعه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی آن جامعه می‌داند، به‌طوری که هرچه یک جامعه توسعه‌یافته‌تر باشد، شرایط و احتمال مشارکت مردم فراهم‌تر و بنابراین مشارکت در سطح بالاتر صورت می‌گیرد. (آرنشتاین، ۱۹۹۶: ۴۷ به نقل از بیات ۱۳۸۷: ۱۲۱). در این نردبان پایین‌ترین پله را کنترل و بالاترین پله را کنترل‌کننده (ناظر) تشکیل می‌دهد. بر مبنای اندیشه آرنشتاین همه افرادی که در فرایند مشارکت درگیر می‌شوند، از درجه و میزان مشارکت یکسانی برخوردار نیستند، بلکه بر اساس پله و موقعیتی که در این فرایند کسب می‌نمایند، جایگاه مشارکتی آن‌ها تعیین می‌شود. برخی مطالعات انجام‌شده در زمینه مشارکت حاکی از این است که بین رضایتمندی از تصمیم جمعی و میزان مشارکت اعضا در تصمیم‌گیری رابطه مثبتی وجود دارد. ازجمله پژوهشگرانی که وجود رابطه مستقیم بین مشارکت در تصمیم‌گیری و رضایتمندی را گزارش کرده‌اند، می‌توان به موزر و ریمر (۱۹۵۶) فرنچ و دیگران (۱۹۵۸) اشاره کرد. موزر و ریمر و فرنچ و دیگران (۱۹۶۰) دریافتند که مشارکت در تصمیم‌گیری زمانی به رضایتمندی می‌انجامد که اعضای نظام، احساس کنند مشارکت آن‌ها، در تصمیم‌گیری فعالیت‌های مشروع، عمقی و نه سطحی و پیش‌پاافتاده است. همبلین و دیگران (۱۹۶۱) به این نتیجه رسیدند که مشارکت و تصمیم‌گیری زمانی به رضایتمندی می‌انجامد که اعضا متقاعد شوند که رهبران‌شان مهارت کافی ندارند (شومیکر، ۱۳۶۹: ۳۰۵). به نظر می‌رسد یکی از دلایل منطقی که باعث می‌شود اعضای یک نظام اجتماعی از برخی تصمیم‌ها احساس رضایت کنند این است که با مشارکت در فرایند تصمیم‌گیری اعضا درمی‌یابند که

بیشتر افراد نظام مایل به پذیرش تصمیم هستند. مشارکت در تصمیم‌گیری فرد را از میان تعهد و توافق گروه آگاه می‌سازد. اگر فرد از پشتیبانی افراد دیگر در مورد تصمیم‌گیری اتخاذ شده آگاه باشد، احتمال رضایتمندی وی نیز بیشتر می‌شود (همان: ۳۰۶)؛ بنابراین امر تصمیم‌گیری که امروزه یکی از اصول اساسی مشارکت به معنای جدید آن تلقی شده است و مشارکت بدون تصمیم‌گیری ناتمام تلقی می‌شود از طرف دیگر موجب خشنودی و رضایت فرد مشارکت‌کننده از فعالیت‌های مشارکتی خود شده و او را به انجام آن ترغیب می‌کند. در حالی که در مشارکت به شکل سنتی آن که مشارکت‌جو تنها در اجرای یک پروژه فعالیت گروهی نقش دارد و در عمل از تصمیم‌گیری کنار گذاشته می‌شود و رغبت و رضایتمندی چندانی از مشارکت خود نمی‌تواند به دست آورد و رضایتمندی کمتر باعث مشارکت و فعالیت کمتر او می‌شود. به همین دلیل است که در سازمان‌هایی که به شیوه دموکراتیک اداره می‌شوند و افراد رده‌های پایین نیز در جریان تصمیم‌گیری قرار داده می‌شوند، مشارکت بیشتر و در نتیجه کارایی و اثربخشی بیشتری را هم نسبت به سازمان‌های با رهبری اقتدارگرا به دنبال دارند (اکبری، ۱۳۸۳: ۳۵).

ب. نظریه سرمایه اجتماعی

نظریه سرمایه اجتماعی از آن رو در این تحقیق مورد عنایت قرار گرفته است که مدیریت شهری و به صورت خالص شهرداری تهران برای ترویج فرهنگی و ایجاد تمایل و گرایش در شهروندان برای مشارکت در هوشمندسازی شهری احتیاج دارد که از سرمایه اجتماعی خود بهره بگیرد که در این تحقیق مفروض این است که شهروندان برای مشارکت با مدیریت شهری در امر هوشمندسازی بایستی در مرحله اول آگاهی و اطلاع کافی از موضوع هوشمندسازی داشته باشند. بعد از مرحله آگاهی، دومین متغیر اساسی متغیر اعتماد است که شهروندان بایستی نسبت به مدیریت شهری اعتماد داشته باشد تا نوبت به مرحله عملی، یعنی همان گام اقدام و مشارکت برسد که سرمایه اجتماعی این مهم را ایفا می‌نماید. جیمز کلنن، سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از منابعی می‌داند که در روابط خانواده و

سازمان اجتماعی محلی وجود داشته و برای رشد اجتماعی یا شناختی یک کودک یا جوان مفیدند. به عقیده وی این منابع برای افراد مختلف متفاوت‌اند و می‌توانند امتیاز مهمی را برای توسعه سرمایه انسانی کودکان و جوانان ایجاد کنند (کلمن، ۱۹۹۸؛ فیلد، ۱۳۸۶: ۴۴) وی معتقد است سرمایه اجتماعی عبارت از ارزش آن جنبه از ساختار اجتماعی که به‌عنوان منابعی در اختیار اعضای یک گروه یا یک سازمان قرار می‌گیرد تا بتوانند به اهداف و منافع خود دست یابند. همچنین وی در نظریه خود، سرمایه انسانی را هدف غایی مطرح کرده و سرمایه اجتماعی را به‌عنوان ابزاری برای رسیدن به سرمایه انسانی قلمداد می‌کند و با استفاده از این مفهوم به دنبال شناخت نقش هنجارها و ارزش‌ها در داخل خانواده یا شبکه‌های اجتماعی بود تا از این طریق بتواند موجب تقویت سرمایه‌های انسانی شود^۱. از نظر وی اعتماد و ارتباط متقابل اعضا در شبکه به‌عنوان منابعی هستند که در کنش‌های اعضای جامعه موجود است و همین عناصر می‌توانند راه را برای نیل به منافع متقابل هموار نمایند و این منافع فراتر از سطح فردی و در سطح ملی مطرح می‌شود^۲.

رابرت پوتنام به‌عنوان یکی از نظریه‌پردازان حوزه سیاست، سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از ویژگی‌های زندگی اجتماعی نظیر شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد می‌داند که مشارکت‌کنندگان را قادر می‌سازد تا به شیوه‌ای مؤثرتر، اهداف مشترک خود را تعقیب کرده و درنهایت، با اتحاد مبتنی بر اعتماد و تعاون به اهداف خود نائل شوند (Putnam, 1996؛ فیلد، ۱۳۸۶: ۵۵).

پیر بوردیو، سرمایه اجتماعی را مجموعه منافع مادی یا معنوی می‌داند که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه پایداری از روابط کم‌وبیش نهادینه‌شده بر اساس آشنایی و شناخت کامل را در اختیار داشته باشند (بوردیو، ۱۹۹۲؛ فیلد، ۱۳۸۶: ۳۱).

از نظر وی، این شکل از سرمایه حاصل جمع منابع بالقوه و بالفعلی است که نتیجه مالکیت شبکه بادوامی از روابط نهادینه‌شده بین افراد و به عبارت ساده‌تر عضویت در یک گروه است. از نظر وی، این سرمایه در طول زمان و تلاش افراد جامعه به دست می‌آید و

1. Colman.

2. American Academy of Political and Social Science 67:

محصول نوعی سرمایه‌گذاری فردی یا جمعی، آگاهانه یا ناآگاهانه است که به دنبال تثبیت یا بازتولید روابط اجتماعی است که مستقیماً در کوتاه‌مدت یا بلندمدت قابل استفاده هستند. (شارع‌پور، ۱۳۸۳). به اعتقاد بوردیو، سرمایه می‌تواند در قالب سه شکل مختلف ظاهر شود: سرمایه اقتصادی که قابل تبدیل به پول بوده و در شکل حق مالکیت نهادینه می‌شود. سرمایه فرهنگی که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه اقتصادی بوده و در شکل مدارج تحصیلی نهادینه می‌شود و بالاخره سرمایه اجتماعی که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه اقتصادی بوده و ممکن است در شکل اصالت و شهرت نهادینه شود (همان).

ج. نظریه شبکه‌ای کاستلز

یکی از نظریات برجسته‌ای که درباره جامعه شبکه‌ای ارائه شده است، نظریه «قدرت ارتباطات» مانوئل کاستلز است که در کتابی با همین عنوان در سال ۲۰۰۹ میلادی منتشر شده است. کاستلز در اغلب کتاب‌های خود مانند «عصر اطلاعات»، «قدرت ارتباطات» و «شبکه‌های خشم و امید» از روش‌شناختی خاصی بهره می‌گیرد. شیوه کار او صورت‌بندی فرضیه‌هایی مشخص و تأیید آن‌ها با استفاده از نظریات و پژوهش‌های دانشمندان و پژوهشگران برجسته و تحلیل ثانوی آن‌ها است. روش کار او استفاده از رویکرد ویرایشی، تحلیل و مفصل‌بندی مطالب خویش از طریق آن‌ها است.

کتاب «قدرت ارتباطات» که تفصیل مطالب ارتباطی مطرح شده در کتاب عصر اطلاعات نیز محسوب می‌شود در زمره چنین نظریاتی است. این استاد پرآوازه اسپانیایی‌الاصل دانشگاه برکلی کالیفرنیا پیش از این در سه‌گانه خود با عنوان «عصر اطلاعات» به تبیین جامعه شبکه‌ای به صورت تفصیلی پرداخته است. به نظر می‌رسد که مشرب فلسفی کاستلز، حرکت بر مدار ساختارگرایی آلتو است هر چند او به صورت آشکار بر چنین گزاره‌ای مهر تأیید نروده است. کاستلز با بیان اینکه «پیام همان پیام است» از جبرگرایی فناورانه مک لوهانی و شعار مشهور او یعنی «رسانه همان پیام است» تا حدی فاصله می‌گیرد. با این حال در بیان آراء خود، دل‌بستگی به مک لوهان را پنهان نکرده است. «از نظر کاستلز، شبکه‌ها،

ریخت اجتماعی جدید جوامع ما را تشکیل می‌دهند و گسترش منطق شبکه‌ای تغییرات چشمگیری در عملیات و نتایج فرایندهای تولید، تجربه، قدرت و فرهنگ ایجاد می‌کند (مهدی‌زاده، ۱۳۹۳: ۳۳۷).

این ادعا که «شبکه‌ها، ریخت اجتماعی جوامع را تشکیل می‌دهند» تا حدی اغراق‌آمیز است و نیاز به تبیین دارد و برای اثبات آن به ادله، قرائن و شواهد بیشتری نیاز دارد. اینکه ریخت اجتماعی جوامع به شبکه‌ها محدود شود موجب به حاشیه راندن بسیاری از واقعیات اجتماعی و ایجاد خلل در درک واقعی جامعه می‌شود.

در نظریه جامعه شبکه‌ای، کاستلز ارجحیت بیشتری برای فضای مجازی نسبت به فضای واقعی قائل شده است. این در حالی است که این دو فضا در یکدیگر تنیده هستند و کنشگری اجتماعی و سیاسی به‌طور توأم در این دو فضا، غیرقابل تفکیک از یکدیگر است. شاید همین بزرگ‌نمایی‌های غیرانطباق با واقعیت سبب شده است که کاستلز در کتاب جدید خود با عنوان «شبکه‌های خشم و امید، جنبش‌های اجتماعی در عصر اینترنت» تا حدی این دیدگاه جبرگرایانه را تعدیل کند. در فاصله زمانی سیزده‌ساله تألیف دو کتاب عصر اطلاعات و کتاب اخیر وی قدرت ارتباطات، او نتوانسته شواهد و دلایل بیشتری برای شبکه‌ای شدن ریخت اجتماعی جوامع بیابد. در کتاب اخیر به تجربیاتی از استفاده فعالان در کشورهای تونس، مصر، اسپانیا و بورس وال‌استریت از شبکه‌های اجتماعی اشاره کرده که تنها گزاره‌هایی درباره کارکردهای این شبکه‌ها است و برای عمومیت یافتن کارکرد شبکه‌های اجتماعی و تسری آن‌ها به تمام جنبه‌های زندگی شهروندان در سطح جهانی به شواهد بیشتری نیاز دارد (همان).

یک نکته مشترک در نظریات کاستلز از جمله نظریه‌های «جامعه شبکه‌ای» و «قدرت ارتباطات» تلاش برای اثبات جهان‌شمولی این نظریات است. هرچند کاستلز تلاش دارد فاصله خود را با باورهای پارادایم مدرنیسم حفظ کند ولی از این منظر با این پارادایم که درصدد ارائه نظریات جهان‌شمول است هم‌نوا می‌شود. کاستلز در کتاب قدرت ارتباطات درصدد است اثبات کند قدرت و ضدقدرت در شبکه‌های ارتباطی جهانی نهفته است:

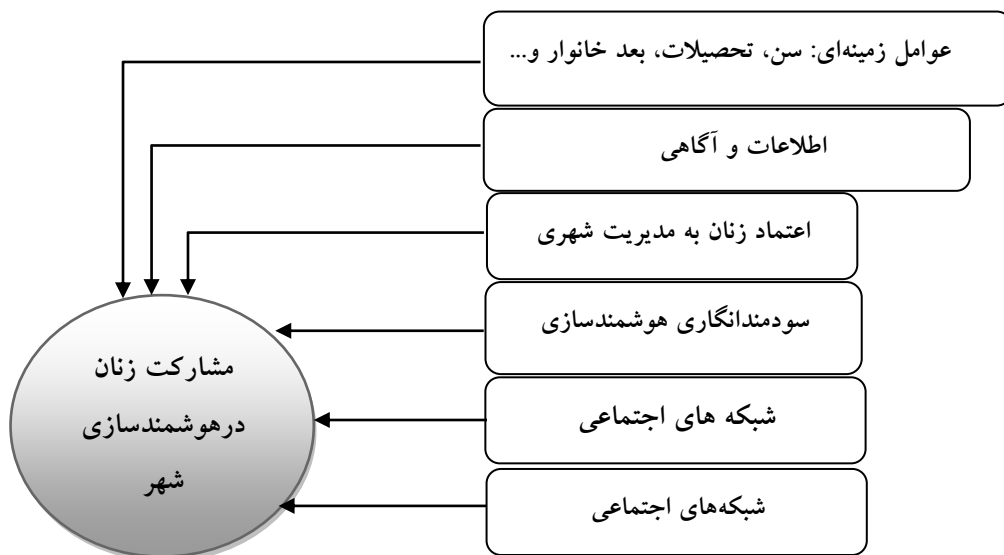
«قدرت در وهله اول از طریق معناسازی در ذهن انسان و به کمک فرایندهای ارتباطی اعمال می‌گردد که در شبکه‌های چندرسانه‌ای جهانی / محلی با رویکرد ارتباط جمعی، از جمله ارتباط جمعی خودانگیز، اجرایی می‌شوند» (کاستلز، ۱۳۹۳ الف: ۷۴۳).

«با نفوذ روزافزون اینترنت، شکل جدیدی از ارتباطات تعاملی پدید آمده است و به این ترتیب ظرفیت ارسال پیام‌های چند به چند، در زمان حال یا زمانی انتخاب شده و با امکان استفاده از ارتباطات نقطه‌به‌نقطه، پخش محدود یا گسترده، با توجه به اهداف و ویژگی‌های معطوف به کنش ارتباطی در نظر گرفته شده، مشخص می‌شوند. این شکل تازه ارتباطات را به لحاظ تاریخی، ارتباطات جمعی خودانگیز (می‌نامم)» (همان، ترجمه بصیریان، ۱۳۹۳ الف: ۱۴۴).

۴. فرضیه‌های تحقیق

۱. بین میزان اطلاعات و آگاهی زنان و مشارکت اجتماعی آنان در هوشمندسازی شهر رابطه وجود دارد.
۲. بین سودمندانگاری زنان و مشارکت اجتماعی آنان در هوشمندسازی شهر رابطه وجود دارد.
۳. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی زنان و هوشمندسازی شهر رابطه وجود دارد.
۴. بین میزان سواد رسانه‌ای زنان و مشارکت اجتماعی آنان در هوشمندسازی شهر رابطه وجود دارد.
۵. بین عوامل زمینه‌ای (تحصیلات - شغل - سن - سکونت و...) زنان و مشارکت اجتماعی آنان در هوشمندسازی شهر رابطه وجود دارد.

۵. الگوی نظری تحقیق

۶. روش‌شناسی تحقیق

در این پژوهش از مناطق ۲۲ گانه، آن دسته مناطقی که میانگین جمعیتی و اقتصادی و جغرافیایی را داشته انتخاب شده و مورد بررسی قرار گرفته است. از آنجایی که مناطق هفت و هشت جزء مناطق میانی شهر تهران می‌باشند و نه بافت اجتماعی بالای شهر و نه بافت اجتماعی پایین شهر نیستند و شهروندان از حد میانگین وضعیت اجتماعی و اقتصادی و... نیز برخوردارند، بنابراین شهروندان (زنان) مناطق هفت و هشت شهرداری در این پژوهش مورد نظر قرار گرفته است. جغرافیایی منطقه هفت و هشت شهرداری تهران قلمرو مکانی این تحقیق بوده و تمامی زنان که ساکن در آن و مراجعین به شهرداری این دو منطقه، جامعه آماری مورد نظر می‌باشند.

تحقیق حاضر با هدف واکاوی و شناسایی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر مشارکت زنان در هوشمندسازی شهر تهران انجام گرفته است و برای رسیدن به هدف با بهره‌گیری از

روش پیمایش نمونه‌ای ۳۸۴ نفری بر اساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و با استفاده از فرمول کوکران از جامعه زنان بالای ۱۸ سال مناطق هفت و هشت شهر تهران انتخاب شده است. اطلاعات مورد نیاز با استفاده از پرسشنامه‌ای که محقق درست کرده جمع‌آوری و از طریق نرم‌افزار Spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. لازم به ذکر است ابتدا از پیش‌آزمون به منظور رفع نواقص پرسشنامه استفاده شده است.

۷. یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف. سیمای پاسخگویان

جدول شماره ۱: سیمای پاسخگویان

ردیف	متغیر	بعد	فراوانی	درصد
۱	تحصیلات	دیپلم و پایین‌تر	۹۴	۲۴
		فوق دیپلم	۷۴	۱۹
		لیسانس	۱۶۲	۴۳
		فوق لیسانس	۴۶	۱۲
		دکتری و بالاتر	۸	۲
۲	تاهل	مجرد	۱۶۲	۴۲
		متاهل	۲۰۸	۵۴
		مطلقه	۱۴	۴
		بی‌پاسخ	۰	۰
۳	تعداد اعضای خانواده	تا ۲ نفر	۱۴۴	۳۸
		۳-۴ نفر	۱۰۱	۲۹
		بیشتر از ۴ نفر	۱۹۰	۴۹
۴	سن	۱۸ تا ۲۴ سال	۸۸	۲۳
		۲۵ تا ۳۴ سال	۱۲۳	۳۵
		۳۵ تا ۴۴ سال	۱۰۴	۲۷
		۴۵ تا ۵۴ سال	۴۵	۱۲
		۵۵ سال و بالاتر	۱۲	۳

داده‌های جدول سیمای پاسخگویان نشان می‌دهد که:

۱. میزان سطح تحصیلات پاسخگویان دیپلم و پایین‌تر ۲۴ درصد، فوق دیپلم ۱۹ درصد، لیسانس ۴۳ درصد، فوق لیسانس ۱۲ درصد و دکتری و بالاتر ۲ درصد می‌باشند. بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویان دارای مدرک لیسانس با ۴۳ درصد فراوانی‌ها است.

۲. از میان کل پاسخگویان ۴۲ درصد مجرد، ۵۴ درصد متأهل و ۳ درصد نیز مطلقه هستند.

۳. از نظر تعداد اعضای خانواده، ۳۸ درصد پاسخگویان تا ۲ نفر، ۲۹ درصد ۳ تا ۴ نفر و ۴۹ درصد پاسخگویان نیز خانواده ۴ نفره یا بیشتر دارند. سن پاسخگویان نشان می‌دهد که ۱۸ تا ۲۴ سال ۲۳ درصد، ۲۵ تا ۳۴ سال ۳۵ درصد، ۳۵ تا ۴۴ سال ۲۷ درصد ۴۵ تا ۵۴ سال ۱۲ درصد و ۵۵ سال و بالاتر ۳ درصد می‌باشند. بیشترین فراوانی مربوط به پاسخگویان دارای ۲۵ تا ۳۴ سال سن با ۳۵ درصد فراوانی‌ها است.

ب. توصیف وضعیت متغیرها

اطلاعات و آگاهی

جدول (۱): نمرات و درصد فراوانی اطلاعات و آگاهی پاسخگویان در ارتباط با مدیریت شهری

	فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد تجمعی
Valid				
پایین	□	□□□	□□□	□□□
متوسط	□□□	□□□□	□□□□	□□□□
بالا	□□□	□□□□	□□□□	□□□□□
Total	□□□	□□□□□	□□□□□	

با توجه به اطلاعات جدول بالا، مشاهده می‌شود که میانگین نمره کسب‌شده برابر ۲/۴۶ بوده که نشان می‌دهد اطلاعات و آگاهی پاسخگویان در ارتباط با مدیریت شهری (رو به متوسط) است.

سودمندانگاری هوشمندسازی

جدول (۲): نمرات و درصد فراوانی نظر پاسخگویان در خصوص سودمندانگاری هوشمندسازی

شهری

	فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد تجمعی
Valid پایین	☐	☐	☐	☐
متوسط	☐	☐	☐	☐
بالا	☐	☐	☐	☐
Total	☐	☐	☐	

با توجه به اطلاعات جدول بالا، مشاهده می‌شود که میانگین نمره کسب‌شده برابر ۲/۳۶ بوده که نشان می‌دهد سودمندانگاری هوشمندسازی شهری از نظر پاسخگویان (رو به متوسط) است.

میزان اعتماد به مدیریت شهری

جدول (۳): نمرات و درصد فراوانی نظر پاسخگویان در خصوص میزان اعتماد به مدیریت شهری

	فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد تجمعی
Valid پایین	☐	☐	☐	☐
متوسط	☐	☐	☐	☐
بالا	☐	☐	☐	☐
Total	☐	☐	☐	

با توجه به اطلاعات جدول بالا، مشاهده می‌شود که میانگین نمره کسب‌شده برابر ۲/۳۸ بوده که نشان می‌دهد میزان اعتماد به مدیریت شهری از نظر پاسخگویان در حد بالایی (متوسط رو به بالا) است.

استفاده شهرداری تهران از ظرفیت‌پذیری

جدول (۴): نمرات و درصد فراوانی نظر پاسخگویان در خصوص استفاده شهرداری تهران از

ظرفیت مردم

	فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد تجمعی
Valid پایین	☐	☐	☐	☐

متوسط	□□□□	□□□□□□	□□□□□□	□□□□□□
بالا	□□	□□□□□□	□□□□□□	□□□□□□□□
Total	□□□□	□□□□□□□□	□□□□□□□□	

با توجه به اطلاعات جدول بالا، مشاهده می‌شود که میانگین نمره کسب‌شده برابر ۲/۵۵ بوده که نشان می‌دهد از نظر پاسخگویان استفاده شهرداری تهران از ظرفیت مردم در حد متوسطی است.

استفاده و حضور در فضای مجازی

جدول (۵): نمرات و درصد فراوانی نظر پاسخگویان در خصوص استفاده و حضور در فضای

مجازی

	فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد تجمعی
Valid پایین	□□	□□□□	□□□□	□□□□
متوسط	□□□□	□□□□□□	□□□□□□	□□□□□□
بالا	□□□□	□□□□□□	□□□□□□	□□□□□□□□
Total	□□□□	□□□□□□□□	□□□□□□□□	

با توجه به اطلاعات جدول بالا، مشاهده می‌شود که میانگین نمره کسب‌شده برابر ۲/۴۸ بوده که نشان می‌دهد از نظر پاسخگویان استفاده و حضور آن‌ها در فضای مجازی در حد متوسط بالا است.

مشارکت در هوشمندسازی شهر

جدول (۶): نمرات و درصد فراوانی نظر پاسخگویان در خصوص مشارکت در هوشمندسازی شهر

	فراوانی	درصد	درصد واقعی	درصد تجمعی
Valid پایین	□□	□□□□□□	□□□□□□	□□□□□□
متوسط	□□□□	□□□□□□	□□□□□□	□□□□□□□□
بالا	□□	□□□□□□	□□□□□□	□□□□□□□□
Total	□□□□	□□□□□□□□	□□□□□□□□	

با توجه به اطلاعات جدول بالا، مشاهده می‌شود که میانگین نمره کسب‌شده برابر ۲/۰۹ بوده که نشان می‌دهد از نظر پاسخگویان میزان مشارکت در هوشمندسازی شهر در حد

متوسط رو به پایینی است.

آنالیز واریانس یک طرفه

جدول شماره (۱۳): آنالیز واریانس یک طرفه

مدل	جمع مربعات	درجه آزادی (df)	میانگین مربعات آزمون (F)	سطح معنی داری (sig)
رگرسیون	□/□□□□	۵	□/□□□□	۰/۰۰۰
باقی مانده‌ها	□/□□□□	۷۷		
جمع	□□□□/□□□□	۸۲		

با توجه به معنی داری مقدار آزمون F (8/062) در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱، می‌توان نتیجه گرفت که مدل رگرسیونی تحقیق مرکب از متغیرهای مستقل (اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی - اعتماد اجتماعی - شبکه‌های اجتماعی - سودمندانگاری و مشارکت‌پذیری اجتماعی) و یک متغیر وابسته (هوشمندسازی شهر) مدل خوبی بوده و مجموع متغیرهای مستقل قادرند تغییرات هوشمندسازی شهر را تبیین کنند.

جدول شماره (۱۴) تأثیر رگرسیونی متغیرها

ضرایب a								
مدل	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد	میزان (t)	سطح معنی داری (sig)	همبستگی‌ها		
	مقدار (B)	انحراف استاندارد	بتا			مرتب‌به‌صفر	تفکیکی	نیمه تفکیکی
ضریب ثابت	□□□□ □/	□□□□ □		□□ □□ □	□□□□□			
اطلاعات و آگاهی	□□□□ □	□□□□ □	□□□□ □	□□□□ □□□□	□□□□□	□□□□□ □	□□□□□ □	□□□□□ □

اعتماد اجتماعی	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐
شبکه‌های اجتماعی	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐
سودمند انگاری	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐

بخش اول جدول بالا تأثیر رگرسیونی هر متغیر مستقل بر وابسته را نشان می‌دهد. مقایسه متغیرها نشان می‌دهد که: تأثیر همه متغیرهای مستقل بر وابسته معنی‌دار است و مؤلفه اعتماد اجتماعی به مدیریت با ضریب رگرسیونی (Beta) برابر $0/436$ و سودمندانگاری با ضریب رگرسیونی (Beta) برابر $0/410$ به ترتیب بالاترین تأثیر رگرسیونی را بر متغیر وابسته تحقیق داشته‌اند. در بخش دوم جدول میزان همبستگی مرتبه صفر^۱ یعنی همبستگی بین متغیرها بدون کنترل، همبستگی تفکیکی^۲ / جزئی^۲ یعنی همبستگی بین متغیرها پس از حذف اثر همبستگی دو متغیر با سایر متغیرهای مستقل و همبستگی نیمه تفکیکی^۳ یعنی سنجش همبستگی بین متغیرها پس از حذف اثر خطی بقیه متغیرهای مستقل بر متغیر مستقل، آمده است. در هر سه نوع همبستگی میزان همبستگی بالایی بین مؤلفه‌های اعتماد اجتماعی و سودمندانگاری و شبکه‌های اجتماعی با هوشمندسازی شهر وجود دارد.

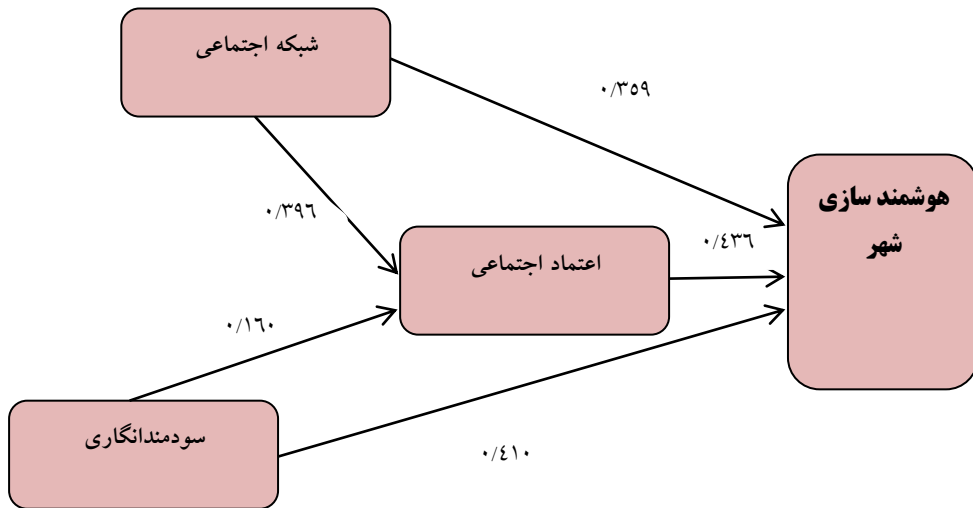
تحلیل مسیر

به منظور سنجش کلیه تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای مستقل بر وابسته و آزمون مدل مفهومی نسبت به تحلیل مسیر اقدام می‌نماییم. نتایج تحلیل مسیر و اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر متغیر وابسته (هوشمندسازی شهر) به شرح جدول زیر است:

1. Zero-Order Correlation.
2. Partial Correlation.
3. Part Correlation.

جدول شماره (۱۵): نتایج تحلیل مسیر

انواع تأثیر			متغیرها
کل	غیر مستقیم	مستقیم	
-	-	-	اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی
۰/۴۳۶	-	۰/۴۳۶	اعتماد اجتماعی
۰/۵۳۱	۰/۱۷۲	۰/۳۵۹	شبکه‌های اجتماعی
۰/۴۷۹	۰/۰۶۹	۰/۴۱۰	سودمندانگاری

نمودار: تحلیل مسیر

با توجه به نتایج به دست آمده موارد زیر را می توان عنوان نمود:

۱. متغیرهای شبکه های اجتماعی و سودمندنگاری هم به طور مستقیم و هم به شکل غیرمستقیم بر متغیر وابسته (هوشمندسازی) تأثیرگذار می باشند.
۲. متغیر اعتماد اجتماعی فقط به طور مستقیم بر متغیر وابسته (هوشمندسازی) تأثیرگذار می باشند.
۳. میزان تأثیر کل هر متغیر مستقل بر متغیر وابسته عبارت است از جمع تأثیرات مستقیم با غیرمستقیم هر متغیر؛ بنابراین:
 - الف. تأثیر کل متغیر اعتماد اجتماعی بر متغیر هوشمندسازی شهر برابر ۰/۵۷۱ است.
 - ب. تأثیر کل متغیر شبکه اجتماعی بر متغیر هوشمندسازی شهر برابر ۰/۵۳۱ است.
 - پ. تأثیر کل متغیر سودمندنگاری بر متغیر هوشمندسازی شهر برابر ۰/۴۷۹ است.
۴. در بین متغیرهای مستقل بیشترین تأثیر را متغیر شبکه اجتماعی بر هوشمندسازی شهر دارد. همچنین متغیر سودمندنگاری در رتبه دوم قرار دارد و متغیر اعتماد اجتماعی در رتبه سوم قرار دارد. متغیرهای مشارکت پذیری و اطلاع رسانی نیز تأثیر رگرسیونی ندارند.

نتیجه گیری

در بین متغیرهای مستقل بیشترین تأثیر را متغیر شبکه اجتماعی بر هوشمندسازی شهر دارد. همچنین متغیر سودمندنگاری در رتبه دوم قرار دارد و متغیر اعتماد اجتماعی در رتبه سوم قرار دارد. متغیرهای مشارکت پذیری و اطلاع رسانی نیز تأثیر رگرسیونی ندارند. بر اساس یافته‌های پیمایشی اعتمادسازی در شهروند و بالا بردن سطح اطلاعات و آگاهی آنان از درگاه‌های رسانه‌ها و فضای شبکه‌های اجتماعی باعث ترغیب شهروندان در مشارکت اجتماعی آنان نیز خواهد شد. رابطه آگاهی شهروندان و مشارکت آنان رابطه معنادار را نشان می‌دهد.

در دنیای فناوری جدید ساختارها عوض شده‌اند. در دنیای واقعی اگر تعداد اعضای یک خانواده بیشتر باشد امکان دسترسی به تحصیلات عالی کمتر و بر این اساس افراد در خانوارهای پرجمعیت نمی‌توانستند مثل خانواده‌های کم جمعیت تحصیل کرده و به شرایط مطلوب سطح بالای جامعه برسند در حالی که در شهر هوشمند اطلاعات به سهولت و به‌طور یکسان در اختیار تمامی شهروندان قرار می‌گیرد و این سطح از آگاهی و اطلاعات به راحتی برای همگان به دست می‌آید. چنانچه در تحقیقات گذشته دیده شده، میزان تحصیلات زنان در مشارکت آنان در پیشرفت اقتصادی قابل توجه بود است، اما یافته این پژوهش نشان می‌دهد تحصیلات و سن و محل سکونت و نحوه زندگی آنان و ... تأثیری در تعاملات اجتماعی آنان در فضای مجازی ندارد.

اما امروزه در فضاهای مجازی انواع خدمات و اطلاعات از جمله خریدهای آنلاین، پرداخت قبوض، رزرو انواع بلیت، ثبت نام‌های مختلف و ... غیر حضوری توسط تمامی افراد جامعه یکسان انجام می‌شود و برخلاف پیش فرض‌های دنیای واقعی در شهر هوشمند دیگر سن و سطح تحصیلات، نوع شغل و درآمد در عدم استفاده و میزان بهره‌مندی از این امکانات مؤثر نمی‌باشند و ما وارد دنیای جدیدی شده‌ایم که ساختارهای جدید خودش را دارد؛ بنابراین در پژوهش حاضر رابطه معناداری بین میزان اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی شهروندان در هوشمندسازی شهر وجود دارد. در باب تأثیر میزان مصرف

رسانه‌ای و ضریب نفوذ مصرف اینترنت و مصرف ماهواره، تلویزیون و روزنامه با ابزارهای هوشمند میزان مشارکت اجتماعی همبستگی معناداری دارد و درصد اطمینان وجود دارد؛ به این صورت که با فزونی گرفتن شبکه‌های اجتماعی و سیستم‌های هوشمند از میزان مشارکت حضوری نیز کاسته می‌شود، حال آنکه با بالا رفتن مصرف اینترنت و تحولات فناوری و ارتباطی روزبه‌روز حذف ارتباطات فردی پیش‌بینی شده است. از این رو، باید به تقویت زیرساخت‌های الکترونیکی داخلی برای جذب مخاطبان و هدایت آن‌ها به امور مشارکت اجتماعی بیشتر در جامعه پرداخت و همچنین سود بیشتر مخاطب را ترغیب نیز می‌نماید.

با توجه به اینکه گروهی از افراد جامعه به توانمندی کامل استفاده از خدمات هوشمند نرسیده‌اند، به نظر می‌رسد باید در جوامع در حال توسعه به مدیران شهری این اختیارات داده شود تا آموزش‌های همگانی و ترویج استفاده از خدمات غیرحضوری و ارائه خدمات بهتر جهت تمامی شهروندان اختصاص یافته و سطح اعتماد و آگاهی و مشارکت در عموم نیز باید لحاظ شود.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- اکبری، امین (۱۳۸۳)، «نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت: بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی در مشارکت سیاسی - اجتماعی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- بوردیو، پ (۱۳۸۰)، «دلایل علمی و انتخاب عقلانی»، ترجمه مرتضی مردیبا، تهران: انتشارات نقش‌ونگار.
- بیات، بهرام (۱۳۸۲)، «آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی»، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- روستایی، شهریور؛ پورمحمدی، محمدرضا و قنبری، حکیمه (۱۳۹۷)، «تئوری شهر هوشمند و ارزیابی مؤلفه‌های زیرساختی آن در مدیریت شهری».
- رسمیونل کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، «بنیادهای نظریه اجتماعی»، ترجمه منوچهر صبوری، چاپ اول، تهران: نشر نی.
- شارع‌پور، محمود (۱۳۸۰)، «فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن»، نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، شماره ۳، صص ۱۰۱-۱۱۲، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- رحمان‌زاده، سید علی (۱۳۹۷)، به‌کارگیری فناوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطاتی و نقش آن در رضایتمندی گردشگران اماکن مذهبی، شماره ۳۸، صص ۵۴۷-۵۲۹.
- سرانک؛ پوراحمد، احمد؛ زیاری، کرامت‌الله و دهقانی الوار، سید علی نادر (۱۳۹۲)، «بررسی بسترها و موانع رشد شهر هوشمند در شهرهای میانی مورد مطالعه موردی: شهر خرم‌آباد»، آمایش سرزمین، دوره ۵، شماره ۲، صص ۲۶۰-۲۴۱.
- شارع‌پور، م و همکاران (۱۳۹۳)، «بررسی مسائلی اجتماعی ایران ابعاد و کارکردهای سرمایه اجتماعی و پیامدهای حاصل از فرسایش آن»، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- فیلد، جان (۱۳۸۶)، سرمایه اجتماعی، ترجمه غلامرضا غفاری و حسین رضائی، تهران: انتشارات کویر.
- کاستلز، مانوئل (۱۳۹۳)، قدرت ارتباطات، مترجم: حسین بصیریان جهرمی، پژوهشگاه فرهنگ و هنر و ارتباطات.
- شارع‌پور، محمود (۱۳۸۰)، «فرسایش سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن»، نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران، شماره ۳، صص ۱۰۱-۱۱۲، دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران.
- مهدی‌زاده، س.م (۱۳۹۳)، «نظریه‌های رسانه»؛ اندیشه‌های رایج و دیدگاه انتقادی، انتشارات همشهری، چاپ چهارم.

- نقش شبکه‌های اجتماعی موبایلی در زندگی زنان (مطالعه موردی: شهر رشت).
- کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، «بنیادهای نظریه اجتماعی»، ترجمه منوچهر صبوری، چاپ اول، تهران: نشر نی.
- استیلر و همکاران: ۲۰۰۳.

ب. منابع انگلیسی

- Andy, P., & John Tomaney J. 2009, The state and uneven
- Cox, robert.(1987). "production, power & world order", Newyork, columbia university press
- Cox, robert.(1987). "production, power & world order", Newyork, columbia university press.
- Radnitzky, gerard. (1997). "strong social systems: Voluntary vs. coercive orders", in grardradnitzky, values and the social order, England, Averbury
- Stanely, aronowitz. (1995). "reflections on identity" in identity in question, by john rajchman (edi) New york and london, routlodge.
- the American Academy of Political and Social Science 67: 130-138
- Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: The collapse and revival of
- Bourdieu, Pierre, 1386, the forms of capital, in j. Richardson handbook of theory and
- Field, John., 2003. "Social Capital". Published by Routledge, London, UK.

